

TELEGRAFUL ROMAN.

N° 67 ANULU XII.

Sabiu, in 27 Aug. (8 Sept.) 1864.

tru provinciile din Monarchia pe unu ann 8 fl. éra pe o jumătate de ann 4 fl. v. a. Pentru princ. si tieri straine pe ann 12 pe 1/2 ann. 6 fl. v. a.

Inseratele se platescu pentru inteia óra cu 7. cr. sirulu cu litere mici, pentru a doua óra cu 5 1/2 cr. si pentru a trei'a repetire cu 3 1/2 cr. v. a.

Diet'a transsilvana.

Siedinti'a din 24 Iuliu (5 Aug.) 1864.

(Desbaterea speciala asupra legi dietale.)

(Continuare si capetu.)

Obert espune cousecuintiele, ce aru urmá din propunerea lui Fogarasy: ca adica déca n'amu restringe dreptulu de alegere pe lánge persóne, atunci aru poté alege si muierile, dupa cumu aflámu la diet'a din 1485. 8 consilieri principesci, 10 baroni si magnati si 2 veduve de magnati (Haritate), si asiá si la alegere amu poté veni in atingere cu femei. (Haritate). Dar afara de aceea unulu ce platesce contributiune 1000 fl. intr'unu cercu de alegere, aru avé numai 1 votu, pecandu altulu cu contributiune de 100 fl., in sa in 10 cercuri, aru avé 10 voturi. In sfarsitu nu e de lipsa, a'mmultí numerulu alegatorilor; cáci déca in Engliter'a la 26 mill. locuitori suntu 1 mill. de alegatori, eara in Iri'a la 8 mill. locuitori 160,000 alegatori, si noi potemu fi multiamiti cu 160,000 alegatori dela 2 millióne locuitori.

Gull propune: Fiacare indreptatitu póte dá votulu seu numai personalminte si numai intr'unu cercu electoralu, si anume de regula numai intr'acel'a, in care are locuint'a stabila. Apoi mai propune in locu de aline'a 3) a minoritatii, cá unu alegatoriu in mai multe cercuri sa produca unu atestatu dela comisiunea sea: ca s'a declaratú a votá in cutare locu. E sprijinitu.

Fiindu tempulu inaintatu, diet'a se termina, dupace Dr. Ratiu mai face propunerea urmatóre, carea o si motiveza: Inalt'a dieta sa decida: Comitetulu pentru elaborarea causeru urbariali i se impune, cá in 8 dile sa astérna tóte elaboratele asupra proiecteloru de legi priimate inca in annulu trecutú, si totdeodata sa se justifice pentru intardiarea cu reportarea asupra acelorú proiecte siesi incredintiate.

Siedinti'a din 27 Iuliu (8 Augustu) 1864.

(Desbaterea speciala asupra legi dietale: alegatorii, censulu.)

Dupa cetirea protocolulu in limb'a romána, se da spre citire o petitune a comunei Valea Jidanului pentru dobandirea loculu Podiciu spre scopuri comune (biserica si scóla.) Alta petitune a mai multoru fosti granitieri husari din Dobra, cari se róga a se interpelá Guvernulu pentru fondulu loru de nutritie cailoru (Furagiu) se da impreuna cu cea d'antáiu comitetulu de petituni. Comun'a Cicululu de Campia predá prin Vlass'a o rogare: de a fi scósa dela cerculu Mociulu si transpusa la Turda.

Rosenfeld din caus'a bólei se róga a i se prolungi concediulu. Se face.

Presied. face intrebarea sprijinirei propunerei lui Ratiu din siedinti'a din urma. E sprijinitu.

G. Manu va sa vorbésca despre interesulu celu mare, ce-lu au pentru causeru urbariale nu numai iobagii si curialistii, ci si possessorii. Presied. observa, ca despre ast'a nu se indoiesce nimenea; Manu: Sa se primésca propunerea Dr. Ratiu. Punendu-se intrebarea, nimenea nu va sa vorbésca la acésta propunere; Dr. Ratiu va sa modifice propunerea sea; Presied. in sa nu-i mai poté dá cuventu. Si venindu propunerea Dr. Ratiu la votare, nu se primésce.

Pope'a va sa vorbésca la propunerea lui Puscariu pentru modificarea §§loru 41 si 49 din patent'a urbariala; Presied. nu-i poté dá cuventu, cáci nu s'au insinuatú mai nainte.

La ordinea dilei e inca totu § 15 din proiectulu comitetulu

Vlass'a intre amendamentele facute de Schuller, Gull si votulu minoritatii nu afla nici o deosebire esentiala; dar fiindu alu lui Gull mai precisu, pentru acel'a se va decla-

rá. (Bravo! in centru.) Apoi face observári la cuvintele lui Fogarasy din siedinti'a din urma, care a disu, ca diet'a acést'a n'a luatú in consideratiune principiile cele liberale din 1789, si dupace prin § 14 se restringe libertatea multoru proprietari, cari nu platescu censulu de 8 f., § 15 restringe chiaru si libertatea acelorú proprietari mari, cari platescu censulu de 8 f. in mai multe locuri. La acestea observa, ca de si principiile din 1789 au fostu fórté liberale, cáci pe bas'a loru Ludovicu XVI a conchiamatu camer'a francesa, in carea intrara 1200 deputati. totusi principiulu acést'a, desvoltandu-se mai departe, au dusu la sufragiulu universalu. De altmintrea a fostu o tactica fórté intielépta din partea dietei, de a nu se luá dupa aceste principie, cáci si noi avemu asemenea legi liberale mai aprópe, precum in Austri'a si in Ungari'a, unde censulu e de 5 f. Mai departe a venitu paradoxu, dice, lui Fogarasy, ca proprietarii cei mici sa-si aiba reprezentantii in dieta, ear possessorii cei mari nu. La acést'a respunde, ca constitutiunea Transsilvaniei este basata pre principiulu reprezentatiunei poporulu, ear prin poporu se intielegu si prelatii, baronii, magnatii si alti nobili. Possessorii cei mari nu suntú nici decátu eschisi nici dela alegere, nici dela alegibilitate, ba tocmai vedemu, ca increderea poporulu au alesu si proprietari mari, precum pre br. Franciscu Kemény, Daniilu Bánfy, comitele Mikó s. a. s. a., si déca acésti'a au voitu mai bine a remané afara, nu li s'a facutu nici o nedreptate; cáci „volenti non fit injuria.“ In sfarsitu e adeveratu, ca proprietarii mari platescu mai multa contributiune decátu cei mici; dar contributiunea cea mai scumpa este contributiunea de sánge, la carea pe candu proprietarii cei mari concurgu d'abia cu 2—3 %, proprietarii mici iau parte cu 40—60 %. Partinesce dar principiulu, ca fiacare numai intr'unu locu sa póta alege.

Filtsch se multiamésce cu propunerea lui Gull, dar mai propune inca: Cei indreptatiti la alegere, cari nu locuiescu in tíera, voru practisá dreptulu loru de votare acolo, unde suntú nascuti séu indigenati. Se sprijinesce.

Ne mai voindu nimenea a vorbi, se trece la votare.

Schuller retrage propunerea sea, si venindu la votare

1) propunerea minoritatii, — nu se primésce;

2) propunerea lui Gull, — se primésce;

3) propunerea suplinitóre a lui Filtsch, — se primésce;

4) proiectulu comitetulu — devine de prisosu.

Si astfel § 15 va suná in modulu urmatoriu:

Fiacare alegatoriu numai in persóna si numai intr'unu cercu de alegere, si inca numai intr'acel'a póte sa aléga, in care si-are locuint'a sea stabila.

Le sta in sa in voia libera acelorú alegatori, cari au dreptu de a alege in mai multe cercuri, a-si exercitá dreptulu de alegere si afara de cerculu, in care locuiescu.

In casulu acést'a in sa au de a dá comisiunei respective de alegere unu atestatu din partea comisiunei de alegere, unde locuiescu, despre aceea, ca densii au dechiaratu, ca unde au voia de a alege.

Acei cu dreptu de alegere, cari nu locuiescu in tíera si voru exercitá dreptulu de alegere acolo, unde suntú nascuti, séu unde suntú incetateniti.

La § 16 Obert propune unu adausu: cá unde suntú mai multi possessori la unu obiectu de contributiune de 8 fl., acolo sa aléga acel'a dintre ei, pre care-lu voru impoternici ceialalti. Dupace in sa Mog'a observa, ea adausulu acést'a nu e la loculu seu, cáci in § 16 se vorbesce de persóné morale ear nu de persóné individuale,

la votare se primésce § 16 din proiectulu comitetulu

neschimbato, ear adausulu lui Obert, care la dorinti'a reprezentantului regimului Iakobb inca se aduce la votare, remâne in minoritate.

La § 17 Fogarasy aru dorî, cá censulu de 8 fl., sa fia numai pentru alegatori, ear pentru alesi sa se puna unu censu mai mare.

Gavriilu Manu combate acésta parere a lui Fogarasy cu aceea, ca chiaru legile cele vechi ale tierci nu faceau nici o deosebire intre nobili, cari singuri aveau dreptulu de alegere si alegibilitate, si in fine partinesce proiectulu comitetului.

Mog'a observa lui Fogarasy, ca pâna in 1848 deputatii au fostu legati de instructiuni si n'au fostu datori a-si dá credeulu politicu inaintea comitentiloru sei, pe candu acésta acumu e unu usu constitutivulu. Recomanda proiectulu comitetului,

care apoi la votare se si priimesce.

Urméza § 18, la care mai antáiu Filtsch face o observare stilistica. Apoi ia cuventulu

Schuler — Libloy, care espunendu mai pe largu de o parte abuzulu, ce l'aru poté face ampoiati politici la alegerea deputatiloru, pentru de a fi alesi séu ei insisi, séu alti barbati ai regimului, si pentru de a-si castigá prin acésta merite, distinctiuni si inaintári in oficiu, de alta parte positiunea poporului, care n'aru cutezá a dá votulu seu altui'a, decâtu séu ampoiatiului seu, séu aceliu'a, pre care l'aru voi acésta, propune: Dela dreptulu de alegere suntu esempti toti ampoiati administrativi, denumiti de regimu, in cercurile subordonate immediatu oficiului loru. Din contra suntu alegibili dupa § 17 in alte cercuri, care nu se tinu de jurisdicțiunea aceea. Asupr'a ampoiatiiloru de justitia séu asupr'a ampoiatiiloru aplicati in altu oficiu de statu, decâtu celu politicu, esemtiunea acésta nu se estinde. E sprijinitu.

Refert. comitetului Mog'a aru partini propunerea lui Schuler, déca ea s'aru estinde asupr'a totoruru ampoiatiiloru, ba si asupr'a preotiloru, professoriloru, dascaliloru, advocatiloru s. a., pentruca si acésti'a au avutu influentiá mare asupr'a poporului la alegere. Afara de aceea influenti'a ampoiatiiloru mai mici si ea este mai mica, decâtu a ampoiatiiloru celoru mari.

Dr. Ratiu partinesce si trebuie sa partinesca propunerea lui Schuler, carea e conforma pe deplinu cu constitutivismulu; si de ore ce referinteli nu i-a placutu propunerea lui Schuler, cáci nu se estinde asupr'a totoruru ampoiatiiloru, densulu acum'a o estinde asupr'a totoruru si propune, cá toti ampoiati delá administratiune in cercurile, districtele si comitatele loru sa fia eschisi delá dreptulu de a fi alesi. (Puscariu: Dar nici advocatii! Ilaritate.) Se sprijinesce.

C. Schmidt accentéza, ca dupa cumu stámu astadi in Transsilvania, ampoiati politici parte suntu asediati numai provisorie, parte nu suntu impiegati de regimu, ci alesi de poporu; de aceea crede, ca pâna candu nu va fi organizata pe deplinu politic'a si justiti'a in patri'a nóstra, pâna atunci propunerea acésta este prétempuria si cá atare n'o poté priimi.

Dr. Teutsch dice, ca propunerile lui Schuler si Dr. Ratiu numai la parere suntu liberale, ear in adeveru fórté illiberale. Cáci precumu unu regimu, care n'aru lasá pre ampoiati sei sa fia alesi deputati, adica nu li-aru dá concediu, aru fi illiberalu, asiá si o lege, ce aru luá ampoiatiului celu mai frumosu dreptu cetatienescu, aru fi illiberalu. Dupa constitutiunea de mai nainte puteau fi alesi in comitate numai nobili; acestu zidu acum'a a caditu, si diet'a s'a fericitatu de atátea ori, cáci au incetatu odata acésta neegalitate de drepturi. Dupa ce dar acumu amu surpat'o acésta, sa radicámu alt'a in locul eii? Dar si afara de aceea n'amu castigá prin o astfelu de lege nimicu, pentruca ampoiatiulu din cerculu A. aru aduce pre poporulu seu, déca aru fi tocmai asiá de minorenu, dupa cum credu Schuler si Ratiu, la aceea, cá sa aléga pre ampoiatiulu din cerculu B, ear celu din cerculu B, cá sa aléga pre celu din cerculu A, si asiá n'amu fi castigatu nimicu. In sfarsitu nu trebuie sa cercámu a propti constitutiunea nóstra cu astfelu de stápi de hartia si de pergamentu, cari nu duréza multu, ci sa cercámu mai bine a dá poporului nostru o cultura mai generala si mai buna, si acésta apoi va fi razimulu celu mai tare alu constitutiunei; dar barbatiloru de încredere ai poporului, barbatiloru celoru ce traiescu cu poporulu, celoru ce cunoscú trebuntiele poporului, sa nu le luámu celu mai frumosu dreptu constitutivulu.

I. Balomiri aru sprijini propunerea lui Ratiu numai cá unu reu mai micu decâtu propunerea lui Schuler, dar candu aru fi sa aléga, mai bucurosu decâtu amendoué acéstea aru alege proiectulu regimului; cáci déca unu ampoiati

nu s'aru poté alege in cerculu seu, cu atát'a mai putínu s'aru poté alege intr'altulu.

Schuler — Libloy respunde la imputárele ce s'au facutu propunerei sele. Déca C. Schmidt au imputatu, ca nu scimu deosebirea intre ampoiati alesi si ampoiati denumiti, apoi sa remána cuvintele acéstea afara, si sa se dica numai preste totu: Ampoiati. (C. Schmidt de acésta se sparia si mai tare). Apoi s'a disu, ca propunerea lui e illiberala. Liberalu si illiberalu suntu nisce cuvinte fórté arbitrare, cáci nu de multu a cititu o gazeta, unde se diceá, ca ministeriulu lui Bismarck din Prussi'a este celu mai liberalu. S'a disu mai departe, ca ampoiatiiloru va sa li se iá dreptulu celu mai nobilu: de a fi alesi; acésta nu-i adeveratu, cáci numai in cerculu aceliu'a, unde functiunezá, sa nu póta fi alesi. S'a disu mai departe, ca propunerea lui n'aru merge destulu de departe, de ore ce n'aru eschide si pre ampoiati cei mai mari; densulu a voitu sa eschida numai pre cei mai mici, si si la acestu putínu au aflatu resistintia, — motivu de ajunsu, pentruce n'a mersu mai departe. Apoi espune inca odata positiunea cea critica a ampoiatiului insusi, candu d. e. aru fi unu Románu intr'unu cercu sasescu s. a. m. d. si candu regimulu aru pretinde delá elu acésta, conationalii lui ceea etc. Si apoi luandu casulu, candu ampoiatiulu insusi pasiesce la mijlocu cá candidatu, ce va fi de elu, déca nu va reusi? Atunci inaintea regimului e innegritu, ca n'are popularitate, ca nu e de nici o tréba, ear inaintea poporului s'aru espune rusnei, ca n'a potutu reesi, si rusinea acésta n'aru fi numai a lui, ci si a regimului. La tóta intemplantia in sa nu e bine sa lasámu, cá sa creasca burocratiei aripile asiá mari.

Fogarasy in cuventu mai lungu se declara pentru proiectulu comitetului, si nu póte consimti cu eschiderea ampoiatiiloru.

Dr. Ratiu observa lui C. Schmidt, ca de si nu scimu cu securitate, totusi potemu prevedé, ca unii ampoiati in patri'a nóstra voru fi denumiti; ear lui Teutsch observa, ca propunerea lui si a lui Schuler nu va sa tiermuresca libertatea poporului, cá sa o scutésca de influenti'a ampoiatiiloru, cá poporulu sa nu fia silitu moralicesce a votá si a alege in contr'a convicțiuniloru sele, si cá sa scutimu pre poporulu de asemenea influentie e cu atát'a mai de lipsa, cáci nu avemu inca nici lege comunala, nici lege municipala, ci adeseori influenti'a judelui cercualu si a comitelui este singur'a lege in cercu séu districtu. In fine se mira, cumu propunerile acéstea au potutu aflá atát'a opositiune, pe candu in alte tieri constitutiviale unu deputatu déca se alege ampoiatu, indata depune mandatulu seu si ese din corpulu legislativu. Densii voru numai sa garanteze libertatea poporului. Cátu pentru influenti'a preotiloru, dascaliloru si a advocatiloru, aceea nu provine din sila, ci din increderea cea libera a poporului. Re'nnoiesce propunerea sea.

Regalistulu Schneider repetiesce preste totu argumentele lui C. Schmidt contr'a propuneriloru Schuler — Ratiu; cáci dependenti'a si independenti'a nu suntu conditunate de stare, ci de caracteru.

Negruti pentru proiectulu comitetului, cáci contrariulu aru fi unu semnu de neincredere in ampoiati, ba póte si in regimu preste totu. (Hoho!) Eschidiendupre ampoiati, prin aceea facemu o mare nedreptate nu numai ampoiatiiloru, ci si poporului; cáci ampoiati potu sci si sciu prea bine starea si lipsele poporului, si cu atátu mai bine potu sa lucre in dieta pentru interesele lui, si sa staruiésca pentru plinirea lipseloru, ce le are elu. (Bravo!)

La votare (dupace Filtsch retrage propunerea sea stilistica), se priimesce §-ulu 18 dupa proiectulu comitetului;

propunerea Dr. Ratiu nu se priimesce; propunerea lui Schuler — Libloy nu se priimesce.

Pope'a se róga, cá propunerea lui Puscariu din 7 Iuliu a. c., privitoare la modificarea §§-loru 41 si 49 ai patentei din 21 Iuliu 1854., fiindu obiectulu (provederea preotiloru cu portuni de pasiunitu si lemnaritu) fórté urgente, sa se imparta intre membrii dietei si sa se puna la ordine cátu mai curendu.

Presiedintele promite, ca va aduce obiectulu cátu mai curendu la ordinea dilei.

Siedinti'a din 28 Iuliu (9 Augustu) 1864. (Desbaterea generala asupr'a legi dietale: Esentiunea delá alegere si alegibilitate.)

Dupa citirea protocolului in limb'a germana, urméza la desbatere § 19 din proiectulu comitetului. *)

*) A se vedé proiectulu de lege in nr.ii 57—59 ai „T. R. Red.”

Budacker în cuventu lungu și motivatu espune re-
lele provenitóre din restringerea pressei (tipariului), și voindu
a încungurá, cá sa nu fia tractati și jurnalisti în privința
dreptului de alegere și alegibilitate cá furii și cá talharii de
rendu, propune: Delicte iu contr'a legii de pressa nu sunt
temeiu de a eschide pe cineva dela dreptulu de alegere și ale-
gibilitate.

Schuler-Libloy consimte pe deplin cu acésta
parere, și espunendu și elu mai pe largu și cu multa logica
și energiá scaderile legiloru nóstre de pressa, face o propu-
nere, carea numai în forma se dozebesce de a lui Budacker:
Cá fapte culpabile, ce se dejudeca numai dupa legea de pressa,
sa nu fia motivu de eschidere.

E. Herbert dupa obiceiulu seu cërca a combate cátu
cu seriositate, cátu cu umorulu aceste propuneri, cáci diet'a
n'are dreptulu de a revedé legea de pressa, și pentrucá aru fi
nedreptate a face o esceptiune (numai în privința delicteloru
de pressa, ear în privința celoralalte nu.

Obert sprijinesce din tóta inim'a propunerea lui Bu-
dacker, dar facendu mai departe deosebire între delicte rusiná-
tóre și delicte nerusinatóre, propune cá aline'a a) din § 19 sa
sune astfelu: Persóne judecate pentru crime, delicte séu pre-
varicatiuni, cari dupa opiniunea publica sunt rusinatóre; ear
dreptulu loru de alegere și alegibilitate re'nviua de nou déca
dela pedéps'a judecatorésca esecutata séu iertata pe calea gra-
ției au trecutu 10 ani. Déca o crima, unu delictu séu o
prevaricatiune este rusinatóre dupa opiniunea publica, ori nu, în
casulu de alegere decide comitetulu centralu, ear lá casu de
alegibilitate diet'a.

Binder aru dori, cá aline'a a) a § 19 sa sune asiá:
Persóne, cari dupa codicele penálu civilu sunt etc.

Puscariu espunendu influința cea mare și adeseori
órte rea a pressei, precum d. e. a foii germane din Sabiiu,
combate pre Budacker și Schuler-Libloy, precum și pre O-
bert și Binder și partinesce șulu dupa cum l'a testátu co-
mitetulu.

H. Schmid face o observare personala lui Schuler-
Libloy și lui Puscariu, care reprobese modulu lui de a comu-
nicá referadele asupr'a siedintieloru dietale, și dice, cá elu cá
deputatu e supusu dietei, ear cá jurnalistu nu.

Schuler-Libloy retrage propunerea sea în fa-
vórea propunerei lui Budacker, carea i se pare a cuprinde li-
bertatea personala.

Binder face acelu amendementu de modificare la pro-
punerea lui Obert, cá la crime dupa 10 ani, iar la delicte dupa
cinci ani sa se stérge urmele pedepseloru.

Obert priimesce acésta modificare, cáci în codicele pe-
nali nu se vorbesce nicari'a de perderea dreptului de alegere.

În fine, dupa ce G. Manu aru dori a se lasá afara cu-
vintele: Pentru o abatere purcediatóre din poft'a de castigu,
ear Mog'a recomandá propunerea comitetului, aline'a a) se
priimesce cu amendementulu Obert — Binder.

La aline'a b) Schuler-Libloy propune a se dice:
contr'a carora s'au urditu investigatiune pentru vreun'a din
faptele penale indicate sub a), pâna candu va tiné acésta in-
vestigatiune, cu esceptiunea celoru acusat'i pentru delicte de
pressa.

Bohog'a, facendu deosebirea între investigatiune și
cercetare speciala, propune cuventulu cestu din urma, care a-
poi se și priimesce împreuna cu propunerea lui Schuler-Libloy.

La punctulu c) mai vorbesce Obert în favórea persó-
neloru date în concursu, dar nu afla sprijinire.

Reg. Schneider propune cá persónele, cari au fostu
de trei ori sub concursu, sa fia eschise pentru totdeun'a.
Herbert combate fórté aspru acésta propunere, Schneider o a-
pera, dar în fine se reiepta, și se priimesce pctulu c) dupa
propunerea comitetului.

Sabiiu în 25 Augustu (6 Septembrie) 1864. Sie-
dinti'a cea d'antâiu lunaria a comitetului
Asociatiunei în anul celu nou 1864/5 se tinú astadi sub
presidiulu d. Vicepresiedinte, fiindu de fatia membrii actuali
Popasu, Vasiciu, Popo'a, Macellariu și Dr.
Nemesiu, ear dintre suplenti Boiu și Cristea, apoi
Secr. II Russu, Contr. Bacu și Archivarulu Romanu.
Dupa citirea și verificareu protocolului siedintiei din urma
starea cassei se aretá a fi de 21,363 f. și 39 xr. Cele mai
esentiale din decisiunile acestei siedintie sunt urmátorele:

dispositiunile pentru esecutarea decisiuniloru adunárei gen.
din Hatiegu, apoi citirea testamentulu reposatului negociatoru
Ancanu, primirea mai multoru scrieri magiare în proprieta-
tea Asociatiunei, oferirea ajutorului de 100 f. sodalului de
mesariu Dim. Boiu, precumu și a dóue premie a 25 f. pentru pra-
sirea de fragari d. Victoru Piposiu din Belgradu și scólei gr.

or. diu St. Georgiu, mat departe tiparirea acteloru Associa-
tiunei și a diplomeloru, cari s'au finitu; în fine procurarea
columnei traiane pentru biblioteca și rogarea cátra ministe-
riulu de statu pentru esoperarea opuriloru academiiei de sciin-
tie din Vienn'a și ale institutului geologicu totu de acolo. —
Tóte aceste pertractári numai pentru aceea nule comunicámu
mai pe largu cititoriloru nóstri, cáci sperámu, cá în nume-
rulu venitoriu vomu poté comunicá și însusi protocolulu.

Conferintiele invetiatoresci.

Sub titulu acest'a generalu facemu sa urmeze câte-
va corespundintie speciale în acésta materia, menita a angajá
atentiunea fiacáru Românú inteligente, ce va prosperarea na-
tiunei sele. — Incepemu cu Brasiovulu. (Despre cele din Sabiiu
amu vorbitu în nr. 65.

Brasiovu 19 Augustu 1864. Conferintiele
invetiatoresci le vadiuramu și estu tempu. De alaltaeri
pâna adi la incheierea loru cei ce au luat parte s'au
potutu incredintiá despre o seriositate și activitate mai
mare intru desvoltarea scopului loru. S'a rostitu la deschi-
derea loru, cá scopulu nici decum nu e gresitu. Acésta o
argumentá eruditulu și meritatul d. Adm. alu Tract. I. alu
Brasiovului Iosifu Baracu; demnulu seu cuventu pentru
deschiderea acestoru conferintie au cuprinsu acele arguminte.
DS'a au oglindatu invetiatoriloru prea chiaru chiamarea și
facultatea, care trebuie sa o aiba individulu celu ce este in-
vetiatoru. Dela unu asemenea póte depinde propasirea și re-
pasirea atátu a moralului, cátu și a culturai intelectuale a
poporului. Vorbindu în acésta chestie lungu și meritoriu,
cátra fine reveri pre Esc. S'a D. Episcopu Andreiu Br-
de Siagun'a cu: „Sa traiésca!“ (cecece aflá unu echo viu
în inimele invetiatoriloru,) cáci au initiatu aceste conferintie,
și cáci prin aceste celu putinu se potu desvoltá invetiatorii din
tempu în tempu, spre a deveni mai deplini în adeverat'a loru
chiamare. Dupa acestea cerú dela invetiatori stima cátra d. Co-
missaru, atentiune, activitate și buna armonia în conferintie,
apoi incheiá cu o rogatiune, cá pentru și prin scóle sa ne ajute
Ddieu! Asupr'a acelu cuventu nu dicu mai multu, ci asiú
rogá pre multu onor. Domnu cá sa-lu dea publicitáti. *)

D. Commissariu Contianu iarasi printr'unu cuventu fru-
mosu salutá mai antâiu cu bucuria pre colegii sei invetiatori,
apoi ilustrá prin esemple, în ce au ei se obosésca; aretá cá disci-
plin'a are influința asupr'a moralitáti și amórei eleviloru cá-
tra scóla, ear dela invetiatur'a practica resare sporiulu ce se
ascépta. Incredintiéza apoi pe colegi ca conferintiele aceste
s'au doveditu ca au folosulu loru; descopere în fine cá va
urmá dupa program'a dela suprem'a Inspectiune, și le cere ac-
tívitatea. Finindu, provóca, déca mai vrea vr'unulu sa vorbesca;
și neallandu-se i provóca a se inscrie, și asiá s'au incheiatu
conferinti'a antâia. — Dupa prândiu urmá conferinti'a II. și
decurse consultarea asupr'a întrebárilor din Instructiune:
Prin ce se desvóltá trupulu pruncului? nutrementulu, vest-
mintele, curatieni'a, culcarea și siederea loru în scóla cum sa
fia? vatema aceste sanetatea? etc. La desbateri luá parte și
d. Professoru I. Popescu.

Eu dicu, cá de și suntu acele întrebári la privire simple,
totusi cei ce n'au gustatu opuri pedagogice, nu potu avé di-
rectiune în respunsurile loru. Adeveratu, cá erá de lipsa a
se desbate asiá ceva, pentru cá poterile fizice trebuie sa mér-
ga mâna n mâna cu cele intelectuale. — Conferinti'a III. cá
urmare a celei de anu au cursu mai usioru; pentru noi a fostu fórté
interesantu, cá d. Dir. Munteanu și dd. Professori Dr. Mesota,
Fericéanu, Lengeru și Ionasiu au luat parte,
inca d. Directoru și cu cei doi din urma chiaru și prin pare-
rile Domnieloru Sele, cele ce au fostu destulu de neaperate
la aceste conferintie.

Conferinti'a IV și V. inca cursera în modu multiamitoriu. Ceea
ce a fostu mai multiamitoriu la acceptárele nóstre, fu, cá tinerii in-
vetiatori, de altfelu de laudatu, incetu incetu frecandu-se perdura
sfiéla și incepura a conferi barbatesce. Noi inse totu remanem pre
lânga ide'a, cá la aceste conferintie déca voru mai curge, sa
ia parte și Preotii cá inspectori, dintre cari numai doi amu
vediatu; apoi copii inca sa fia în locul unde se tinu confe-
rintiele, cá altfelu întrebárele respective se respundu totu numai de
ómeni mari și nu de prunci. **)

B.
Sighisióra în 20 Augustu 1864. Fiindu
fericitu a luá parte la desbaterile conferintieloru invetiatores-
ci din Sighisióra, me simtu placutu îndatoratu a referi ceva
despre aceste conferintie on. Redaciuni a „Tel. Rom.“

*) Noi unimu rogarea nóstra cu a d. Coresp. Red.)

**) Ast'a si noi o credemu de lipsa, dar nu la aceste conferintie
generale, ci la conferintiele speciale ale invetiatoriloru dintr'unu
cercu mai micu; dincontra insa la conferintiele generale anuale
e neaperatu de lipsa, cá sa ia parte și preotii, și incátu se póte
și inspectorii mireni. Red.)

Luni în 17 Augustu, după ce se fini serviciul d., ne duseram cu totii în corpore la școlă româna din Cetate, carea eră decorată și pusă cu toțe în ordinea cea mai buna din partea invetiatorilor de acolo; apoi se deschisera conferințele prin P. On. P. Protopopu și Presiedinte alu conferințelor districtuale Zacharia Boiu, cu o cuventare plină de bunavointia și zelu, esprimendu-si apoi parerea de reu, ca o parte chiaru din acei invetiatori, cari luara parte la conferințele anului trecut, nu are bucuria a-i potè vedè în conferința anului presinte. În fine adresandu-se câtra D. comissariu, multiamî Escelentiei Sele P. Episcopu, ca au binevoitu prea parintesece a ordină tinerea conferințelor și în anul acest'a.

Dupa aceea luă D-lu comisarul școlariu I. Mandoc ea cuventulu, și cu glasu sonor u tinu o cuventare lunga, în carea aretă starea culturii Românilor de mai nainte, înalt'a chiamare invetiatorésca, și în fine aduse invetiatorilor îmbucurătorea scire despre pasii facuti din partea Ven. Supremu Inspectoratu pentru meliorarea lefelor invetiatoresci. —

Dupa aceea vorbira invetiatorii Pacala, Pareu, Robbianu și Manzariu, multiamindu Escelentiei Sele pentru îngrijirea cea parintésca, ce vedemu ca o esercéza cu privire la perfectunarea și cultivarea invetiatorilor nostri. Dupa ameadî se trecu la desbateréa §§-loru din Instrucțiune. În decursulu desbateriloru desvoltara vr'o câti-va invetiatori în resolvirea întrebârilor, multu studiu, zelu și esperiintia. Securitatea, cu care respundeau, și modulu cu care esplicau unoru copii, ce se aflau de fatia, dovedeă indestulu, ca suntu dedicati chiamârei invetiatoresci. În decursulu desbateriloru ne onorara pelânga mai multi on. Preoti, și D. Secr. magistr. Theil și D-lu parochu rom. cat. Petru Decei, care luă parte și la desbateri, s. a. Dupa ce în fine Invetiatorii și esprimara dorintia unanima de a tiné macar dōue conferinție particulare, atât'a pentru scopulu înaintârei, câtu și pentru anteconsultarea temelor pentru conferințele tinende, D-lu Comisarul fini desbaterile prin o cuventare potrivita, în care aretă, ca pe câtu e chiamarea invetiatorésca de grea, pe atât'a e și de fromósa și necesaria pentru natiune, biserică și statu. Cuventarea se fini cu unu întreit: **Sa traiésca preabunulu nostru Imperatu Franciscu Iosifu II! care au deschis și natiunei nôstre câmpulu câtra cultura! Sa traiésca Escelentia Sea P. Episcopu!** Asemenea se aduse multiamita și D-lui Dr. Vasiciu pentru osteneț'a, ce pune în chiamarea sea. În sensulu acest'a mai cuventă și D. Prot. Z. B., și cu acestea se incheiă conferința pe la 4½ ore dupa ameadî. —

Mediasiu, 20 Augustu 1864. Adunandu-se în 16 ale curg. Luni toti invetiatorii Tract. gr. or. alu Mediasului, dimineti'a la 6 ore în biseric'a gr. or. de aicea, fiindu fatia P. Adm. Prot. Dionisiu Chendi și Comissarulu scol. d. Ioann Ciceiu, se facu serviciulu ddiescu cu chiamarea sf. Duchu. Dupa aceea se trecu la ordinea dilei, și P. Adm. deschise conferințele prin o cuventare, în carea espuse neobosit'a și neadormit'a neovointia a preabunului nostru Archiereu, carele se îngrijesce a aduce școléle nôstre populare la o stare mai buna. În acésta cuventare aminti, cumca și noi, cari suntemu chiamati de a lumină și cultivă tinerimea nôstra, sa ne luâmu de basa devis'a Escelentiei Sele: „Innainte!”

Dupa aceea tinu Comissarulu scol. o cuventare despre misiunea sea, în carea desfasiură folosulu ce potu sa aduca invetiatorilor nostri astfelu de conferinție invetiatoresci, accentuandu cu deosebire însușirile personale ale individulu, ce 'mbraca postulu invetiatorescu; în fine spuse, ca potu perorâ ori cari dintre invetiatori, marginindu-se numai singuru la obiecte curatu școlare, în urm'a cărei'a invetiatoriulu din Atialu T. Romanu și rosti o cuventare de cuprinsu curatu pedagogicu. — În urm'a acesteia se facu conscrierea invetiatorilor, și cu acésta pe la 11¾ se fini I. siedintia. Celalalte siedintie se tinura totu sub presiedinti'a P. Adm. prot. prin conducerea d. Comissariu scol. în ordinea cea mai buna, aretandu și invetiatorii destula activitate, și cu deosebire la conferința a III., în carea s'au pertractatu desvoltarea poteriloru intelectuale ale copiiloru.

Incheiandu-se conferințele prin o alta cuventare din partea d. Comissariu scol., P. Adm. prot. multiamî dlui Comissaru, precum și invetiatorilor pentru activitatea, ce au aretatu la conferinție, provocandu-i că si pe venitoriu totu asemenea zelu se arete câtra conferinție, și câtra chiamarea loru invetiatorésca. — Cantandu-se în armonia frumósa Doc-solog'a și salutandu-se toti fratiesce, s'au intorsu fiacare la ale sele.

Principatele române unite.

Dupa ce în nr. din urma amu comunicatu cititorilor nostri faptul celu mare alu impropietariei tieraniloru, precum și proclamatiunea cea sublima a Domnitorului câtra sate-

nii desrobiti, — actu, ce va straluci cá un'a din cele mai pretioșe petre în corón'a principelui Ales sandru Ioann I — credemu de înaltu interesu a impartasi cititorilor nostri cele mai de frunte determinâri ale legii rurale. Acésta lege cuprinde 6 capete și 54 articuli. Capulu I tractéza despre dreptulu de proprietate alu saténului clacasiu și despre rescumperarea sarcinelor lui câtra stapanulu mosiei, capu II despre vatr'a satului; capu III despre determinarea pretiului rescumperârei clăcei și a celoralalte sarcini; capu IV despre cass'a de despagubire; capu V despre vendiarea de pamenturi, de pre mosieté statului; capu VI cuprinde dispositiuni diverse. Cei mai esentiali articuli suntu urmatorii:

Art. I. Satenii clacasi (pontasi) suntu și remânu deplini proprietari pe locurile supuse posesiunei (stapanirei) lor în întinderea ce se otaresce prin legile în fiintia.

Acésta întindere (peste locul ce au satenii în vét'r'a satului, pentru casa și gradina) este:

a) în judetiele de dincóce de Milcovu (tier'a Românesca):

1. Pentru saténulu cu 4 boi și o vaca unspredece pogóne.

2. Pentru saténulu cu doi boi și o vaca siepte pogóne, nóuespredece prajini.

Pentru saténulu ce are o vaca séu toporasu, patru pogóne și cincispredece prajini.

b) În judetiele de dincolo de Milcovu (Moldov'a):

1. Pentru saténulu, cu patru boi și o vaca, cinci fâlcii patrudieci prajini.

2. Pentru saténulu, ce are doi boi și o vaca, patru fâlcii.

3. Pentru saténulu ce are o vaca, séu palmasiu, dōue fâlcii patrudieci prajini.

c) În judetiele de peste Prutu (Bassarabi'a):

1. Pentru saténulu cu patru boi și o vaca, siése fâlcii și treidieci prajini.

2. Pentru saténulu cu doi boi și o vaca patru fâlcii și treidieci prajini.

3. Pentru saténulu, ce are o vaca séu palmasiu, dōue fâlcii și sieptedieci prajini.

Art. II. Locuitoriloru, cari nu se bucura de întinderea pamentului ce li se cuvine dupa Art. precedente, li se va implinî întinderea legala de pamentu.

Art. XXII. Satenii, pentru rescumperarea clăcei, a dijmei și celoralalte sarcine, care s'au desfiintiatu prin presintele decretu, voru platî pentru dobândi și smortisementu pe fiacare anu, într'unu terminu de 15 ani, celu multu, și în moneta dupa cursulu Vistieriei, conformu alaturatei table, insa:

Celu cu 4 boi și o vaca, lei 133.

Celu cu 2 boi și o vaca, lei 100 par. 24.

Celu cu mânile și o vaca, lei 71 par. 20.

Saténulu, din satele de munte de peste Milcovu, va platî pe fiacare anu:

Celu cu patru boi și o vaca, lei 94 par. 10.

Celu cu 2 boi și o vaca, lei 73 par. 2.

Celu cu mânile și o vaca, lei 51 par. 36.

Acésta plata se va respunde odata și în acelési terminu cu dările fiscali.

Art. XXIII. Summ'a pentru rescumperare se determina, immultindu-se cu dobânda legala de 10% pretiulu în bani alu clăcei și alu dijmei. Asiá dara proprietarii de mosie voru avé a priimi în totu:

a) Pentru sarcinele tieranului ce are pamentu, pentru patru boi și o vaca, lei: 1521 par. 10.

b) Pentru ale celui cu doi boi și o vaca, lei 1148 par. 20.

c) Pentru ale celui cu mânile și o vaca lei 816.

Pentru saténulu din satele de munte de peste Milcovu:

a) Pentru sarcinele celui cu patru boi și o vaca, lei 1076.

b) Pentru ale celui cu doi boi și o vaca, lei 834 par. 1½.

c) Pentru ale celui cu mânile și o vaca, lei 592 par. 2.

Guvernulu a 'ncheiatu cu banc'a otomana unu imprumutu de 700,000 puncti sterling (cam 7 mill. f.)

Prospectu politicu.

De doi numeri în cóce suntemu datori cititorilor nostri prospectulu evenimenteloru politice; n'avemu insa, credemu, multa cauza de a ne escusá pentru acésta tacere; de ore ce politic'a în dilele ceste din urma n'a produsu în nici o parte vreunu interesu deosebitu.

În conferințele de pace din Vienn'a se crede, ca s'aru fi unitu negotatiunile într'acolo, cá sa priimésca de basa a impartiriloru teritoriale liniile statorite la incheierea armistițiului. De altmintrea pertractările acestea se tinu câtu se potè secrete. Siedintiele se tinu fórte raru și neregulat.

În nr. 59. în cuvent. dlui Vicepres. Cipariu s'a stracuratu erórea: reposare literaria în locu de: nepasare literaria; apoi mai în josu sa se citeasca: încátu ast'a nu depinde dela literatura, nu potemu sa fimu cu totul ne-multiamiti, dupace etc. —